

Asia: VN/26323/2023

Lausuntopyyntö: Parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän loppuraportti

Lausunnonantajan lausunto

Työryhmä loppuraportissaan ehdottaa jatkovalmisteluun ryhtymistä perustuslain ja vaalilain muuttamiseksi siten, että jatkossa vaalipiiri, josta valitaan alle kahdeksaan kansanedustajaa, muodostaisi vaalialueen jonkin toisen vaalipiirin kanssa.

Katsotteko, että työryhmän ehdottama vaalialuemalli tulisi ottaa käyttöön?

Ei

Onko teillä yleisesti lausuttavaa parlamentaarisen vaalialuetyöryhmän esittämästä vaalialuemallista?

Demokratian toteutumiseksi, äänestäjien yhdenvertaisuuden varmistamiseksi ja piilevän äänikynnyksen madaltamiseksi on tärkeää etsiä parlamentaarisessa yhteistyössä keinoja poliittisen suhteellisuuden toteutumiseen nykyistä paremmin. Satakunnan vaalipiirin laskennallinen piilevä äänikynnys on vaalipiireistä toiseksi korkein. Satakuntaliitto suhtautuu sen vuoksi työryhmän esittämään vaalialuemalliin avoimen kiinnostuneesti ja pitää tärkeänä vaihtoehtoisten vaalimallien tutkimista nykyisten ongelmien ratkaisemiseksi. Samalla on kuitenkin tärkeää todeta, että Satakuntaliitto pitää nykyistä mallia toistaiseksi parhaimpana esitetyistä malleista, kun katsotaan poliittisen suhteellisuuden toteutumisen lisäksi myös alueellisen edustavuuden ja äänestysaktiivisuuden merkitystä osana demokraattista vaalijärjestelmää.

Suhteellinen vaalitapa Suomen eduskuntavaaleissa tarkoittaa yhtäältä poliittista suhteellisuutta ja toisaalta alueellista edustavuutta. Alueellisen suhteellisuuden varmistamiseksi kansallisessa päätöksenteossa on maan eri alueet huomioitu vaalijärjestelmässä. Alueellisen edustavuuden turvaava mekanismi on rakennettu Suomen lainsäädäntöön vaalipiirijaon avulla: maa jaetaan vaalipiireihin, joista kustakin valitaan niin monta kansanedustajaa kuin vaalipiirissä asuvien Suomen kansalaisten lukumäärä edellyttää.

Satakuntaliitto korostaa, että poliittisen suhteellisuuden rinnalla on aivan yhtä tärkeää tarkastella myös alueellista suhteellisuutta. Alueellinen edustus parantaa kansallisessa päätöksenteossa ymmärrystä alueiden välisistä eroista ja päätöksien vaikutuksista eri puolille Suomea. Lisäksi

kansanedustajilla on esimerkiksi Satakunnan vaalipiirissä vahva alueellisen edustajan rooli, ja alueen ihmisten kynnys lähestyä edustajaa on huomattavasti matalampi kuin esimerkiksi lähestyä Euroopan parlamentin jäseniä. Tätä alueellisen edustajan ja edunajajan roolia ei tule heikentää, vaan se on tärkeää ymmärtää mahdollisia muutoksia vaalijärjestelmään tehtäessä. Kaikkien muutosten tulee parantaa laajasti kansalaisten kokemaa legitimitettiä.

Tämän vuoksi Satakuntaliitto pitää työryhmän esittämää vaalialuemallia vaalipiirien yhdistämistä parempana mallina, koska mallissa ehdokasasettelu ja äänestäminen tapahtuvat nykyisen vaalipiirin mukaisesti. Tämä pitää ennallaan alueellisen suhteellisuuden, joka on Satakunnalle maakuntana erittäin tärkeää.

Onko teillä lausuttavaa lausumassa esitetystä vaihtoehdosta, jossa vaalipiirijakoa muutettaisiin lausumassa ehdotetulla tai muulla tavalla?

Satakuntaliitto ei edellä mainituista syistä kannata raporttiin jätettyä lausumaa, jossa vaalipiirijakoa muutettaisiin niin, että Tampere irrotettaisiin Pirkanmaan vaalipiiristä ja muodostettaisiin Pirkanmaan-Satakunnan vaalipiiri.

Onko teillä lausuttavaa lausumassa esitetystä vaihtoehdosta, jossa muodostettaisiin valtakunnallinen vaalialue, johon kaikki vaalipiirit (pl. Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri) kuuluisivat?

Satakuntaliitto suhtautuu varauksella siihen, että vaalialuemallin myötä eduskuntavaaleihin syntyisi maan sisällä kaksi erilaista tuloslaskennan tapaa. Raportti ei käsittele kattavasti kahteen tuloslaskentatapaan sisältyviä riskejä tai vaikutuksia esimerkiksi äänestysaktiivisuuteen. Vaaliliiton vaalialuemallissa voisi muodostaa ainoastaan vaalialueen tasolla. Vaalipiirikohtaisia vaaliliittoja ei sallittaisi. Vaalialueeseen kuuluvissa vaalipiireissä tulokseen vaikuttaisi myös vaalialueen muiden vaalipiirien tulokset ja tämä saattaa käytännössä tarkoittaa sitä, että syntyy uusia tapoja kampanjoida myös vaalialuemallin sisällä toisen vaalipiirin tulokseen vaikuttaakseen. Nämä voivat jakaa Suomea voimakkaasti kahden toisistaan erillisen mallin vaalijärjestelmään. Satakuntaliitto pitää tärkeänä, että myös jatkossa äänestäjän ja ehdokkaiden on mahdollisimman hyvin pystyttävä ymmärtämään eduskuntavaalien vaalijärjestelmää, jotta äänestysaktiivisuus ja ehdolle asettuminen ei laske entisestään.

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän loppuraportista?

Työryhmä ei raportissaan käsitellyt vaalialuemallissa sitä, minkä vaalipiirin kanssa Satakunta muodostaisi vaalialueen. Työryhmä katsoi, että vaalialueen vaalipiireillä tulee olla yhteinen maantieteellinen raja. Satakunnan vaalipiirillä on yhteistä rajaa Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Vaasan vaalipiirien kanssa. Työryhmä esittää, että asia ratkaistaisiin mahdollisessa jatkovalmistelussa. Niin ikään työryhmä esittää, että vaalilaissa säädettäisiin jo ennakolta mitkä vaalipiirit muodostaisivat vaalialueen, vaikka lainsäätämishetkellä vaalialuetta ei vielä muodostettaisi.

Satakuntaliitto edellyttää, että maakunnan, jonka vaalipiiri pienempänä yhdistetään vaalialueeseen, tulee itse voida vaikuttaa siihen, mitkä vaalipiirit muodostaisivat vaalialueen. Mahdollisessa jatkovalmistelussa tulee nämä alueet ottaa osaksi valmistelutyötä ja vaalilakiin tehtävän sääntelyn valmistelua. Vaalijärjestelmän kehittäminen tulee tapahtua aina avoimesti ja laaja-alaisesti osallisten.

Raportissa todetaan, että vaalialuemallin osalta tulisi ratkaista, missä viranomaisessa vaalialueen tulos vahvistetaan. Yhtenä tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona raportti pitää sitä, että vaalialueen suurimman vaalipiiriin vaalipiirilautakunnalle keskitetään vaalialueeseen liittyvät tehtävät. Satakuntaliitto katsoo, että vaaleihin liittyviä tehtäviä voidaan vaalialuemallissa mahdollisesti myös tehostaa, mutta samalla on tarkasti vältettävä sitä, että äänten laskenta keskitetään liian suuriin yksiköihin tai että vaalipiirilautakunta sijaitsee ajallisesti nykyistä kauempana vaalipiiristä. Liian isoissa yksiköissä äänten laskennan osalta virheiden määrä saattaa kasvaa ja liian pitkä etäisyys saattaa aiheuttaa viivästystä myös ääntenlaskennan tulosten valmistumiseen. Esitetyistä muutoksista voi myös seurata vaalikustannusten kasvua.

Satakuntaliitto katsoo, että näin merkittävän uudistuksen vaikutuksia demokraattiseen vaalijärjestelmäämme olisi tullut arvioida kattavasti. Raportti huomioi ainoastaan poliittiset suhteellisuudet ja taloudelliset vaikutukset, mutta ei arvioi mallin muita vaikutuksia laaja-alaisesti nykyjärjestelmään, sen vahvuuksiin ja heikkouksiin verrattuna. Kunta- ja hyvinvointivaalit osoittivat kuluneena keväänä, että muutokset totuttuun vaalijärjestelmään vaikuttavat aina myös äänestäjien toimintaan ja voivat pahimmillaan heikentää demokratian toteutumista entisestään.

Salonen Kristiina
Satakuntaliitto